

Suomi 100 – Suomalaisen demokratiantulevaisuuskeskustelut -hanke: opetuksia ja suosituksia Akordi, Aretai, Inforglobe

11.1.2018 työversio

Kirjoittajat:

Jonna Kangasoja, Lasse Peltonen, Olli-Pekka Ahtiainen, Kai Alhanen, Mikaeli Langinvainio, Toni Niiranen

Hankkeen yleiskuvauksen ja tapahtumien tiivit kuvaukset (luku 1) on kirjoittanut Liisa Männistö/oikeusministeriö

<i>1. Hankkeen tausta ja toteutus – kuvaus dialogitilaisuuksista</i>	2
<i>1.1 Pietarsaari 23.10.2017</i>	2
<i>1.2 Helsinki 26.10.2017</i>	3
<i>1.3 Helsinki 14.11.2017</i>	4
<i>1.4 Tapahtumien suunnittelu, valmistelu ja fasilitointi</i>	5
<i>2. Hankkeen dialogitilaisuudet oppimisen ja dialogisten toimintatapojen kokeiluina – opetuksia</i>	6
<i>2.1 Pietarsaari 23.10. Elinvoimainen Pohjanmaa 100-vuotiaassa Suomessa</i>	6
Mikä tilaisuudessa toimi?	6
Mitä olisi voitu tehdä paremmin?.....	6
<i>2.2 Nuoret mukana! –demokratiatapahtuma 26.10.2017, Säätöalo, Helsinki:</i>	6
Mikä tilaisuudessa toimi?	7
Tilaisuuden tavoitteena oli tuoda esiin erilaisia osallistumisen kanavia sekä järjestää kohtaamisia nuorten ja kuntapäätäjien välillä. Tämä toteutui hyvin.	7
Mitä olisi voitu tehdä paremmin?.....	7
Kyselytyökalun hyödyntäminen dialogiosapuolten välisen keskinäisen ymmärryksen luomisessa	8
<i>2.3 Helsinki 14.11. Nuoret, saamen kieli ja kulttuuri tänään</i>	9
Mikä tilaisuudessa toimi?	10
Mitä olisi voitu tehdä paremmin?.....	11
<i>3. Suosituksia</i>	11
<i>3.1 Dialogien valmistelu</i>	12
Fasilitaattoreiden rooli	12
Useimmiten dialogeilla on hyvä olla nimetty vetäjä, fasilitaattori. Hän voi olla yksi dialogin osallistujista, silloin kuin kyseessä on tuttu ja dialogiin tottunut, pienehkö ryhmä. Suuryhmällä ja toisilleen kohtuullisen vieraiden ihmisten välisissä dialogeissa on hyvä olla ulkopuolinen fasilitaattori.	12
Mitä fasilitaattori tekee.....	12
Kokoonkutsujan rooli	13
Dialogin puitteet.....	13
<i>3.2 Dialogia tukevia toimintatapoja</i>	14
Dialogin esimerkkikulku.....	14
Mahdollisia käytettäviä menetelmiä	14
Strukturoitu dialogi	15
Dialogien julkisuus	15
Suuryhmädialogien ohjaaminen.....	15
<i>3.3 Kertaluonteiset tilaisuudet vs. dialogisten tilaisuuksien sarja</i>	16
<i>3.4 Ryhmien välinen yhteisötasoinen dialogiprosessi</i>	16
<i>3.5 Dialogi jännitteisissä tapauksissa</i>	17
<i>4. Muistilista dialogin valmistelijoille:</i>	18
<i>5. Lopuksi: Dialogi tukee päätöksentekoa – jos ne pidetään erillään!</i>	18
LÄHTEET	19

1. Hankkeen tausta ja toteutus – kuvaus dialogitilaisuuksista

Oikeusministeriön järjestämät dialogitilaisuudet olivat osa Suomi 100 -keskustelusarjaa, jonka teemoina olivat yrittäjyys, kasvu ja edistys, nuorten osallisuus sekä saamen kielen ja kulttuurin säilyminen. Keskusteluissa työstettiin paikallisten aiheiden lisäksi laajempia teemoja, joista nostettiin kysymyksiä hankkeen päätöstapahtumaan Tulevaisuuden kyselytunnille (27.11.2017). Tapahtumat järjestettiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (mm. Pietarsaaren kaupunki, Saamelaiskäräjien Nuorisoneuvosto ja Nuorisovaltuustojen liitto NuVa ry.)

Tapahtumien ytimenä toimi dialoginen keskustelu päättäjien ja kansalaisten tai muiden sidosryhmien kesken. Keskusteluteemat pyrittiin kytkemään käynnissä oleviin valmisteluprosesseihin. Keskustelujen fasilitoinnista vastasivat dialogisiin menetelmiin perehtyneet asiantuntijat.

Oikeusministeriö järjesti kolme tapahtumaa, joissa keskustelujen fasilitoinnista vastasivat erillisellä hankintasopimuksella Akordi Oy, Aretai Oy ja Inforglobe Oy:

- Pietarsaari 23.10. Elinvoimainen Pohjanmaa 100-vuotiaassa Suomessa
- Helsinki 26.10. Nuoret mukana! -demokratiatapahtuma
- Helsinki 14.11. Nuoret, saamen kieli ja kulttuuri tänään

1.1 Pietarsaari 23.10.2017

Oikeusministeriö ja Pietarsaaren kaupunki järjestivät 23. lokakuuta 2017 klo 12.30–15.45 yrittäjyyttä ja elinkeinoja käsittelevän miniseminaarin, jonka tavoitteena oli keskustella keinoista yrittäjyyden edistämiseksi paikallisesti ja valtakunnallisesti. Lisäksi tavoitteena oli nostaa esiin hyviä esimerkkejä, kysymyksiä ja kehittämissuhteita yritysten elinvoimaisuuden parantamiseksi ja toimintaympäristön kehittämiseksi. Miniseminaarissa etsittiin uudenlaisia keinoja edistää ja vahvistaa vuoropuhelua yrittäjien ja päättäjien välillä.

Miniseminaari oli suunnattu paikallisille yrittäjille, yrittäjien ja tuottajien etujärjestöille, alueen kuntien viranhaltijoille ja luottamushenkilöille, alueen kansanedustajille, sekä yrittäjyyttä, työllisyyttä ja elinkeinoja koskevista kysymyksistä kiinnostuneille kuntalaisille. Tilaisuus järjestettiin ensisijaisesti ruotsin kielellä, mutta puheenvuoroja oli mahdollista esittää myös suomeksi. Tilaisuus järjestettiin Pietarsaareissa (Campus Allegro) ja siihen osallistui 37 henkilöä. Tilaisuuden avausosuutta oli mahdollisuus seurata verkkolähetyksen kautta (tallenne Youtubessa: <https://www.youtube.com/watch?v=Aou2f2gRVk8>).

Tilaisuuden avauslausua lausui Pietarsaaren kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, kansanedustaja Anna-Maja Henriksson. Avauksen jälkeen Pietarsaaren seudun Kehittämisyhtiö Concordian toimitusjohtaja Jarl Sundqvist alusti aiheesta ”Näkökulmia yrittäjyyteen ja päätöksentekoon”.

Avaspuheenvuorojen jälkeen osallistujat jaettiin kolmeen ryhmään, jotka kävivät fasilitaattoreiden johdolla dialogiset keskustelut aiheesta "Yrittäjyyden edellytykset Pietarsaaren seudulla". Pääteema oli jaettu kolmeen alateemaan: 1) Tuotantokulut ja yritysten kilpailukyky, 2) Rekrytointi ja osaamisen kehittäminen, ja 3) Seudun liikenneyhteydet. Fasilitaattoreina toimivat Marina Lindell, Janne Berg ja Jonna Kangasoja Akordi Oy:stä. Tilaisuuden yhteenvedon ja päätössanat lausui Pietarsaaren kaupunginjohtaja Kristina Stenman.

1.2 Helsinki 26.10.2017

Oikeusministeriö järjesti 26.10.2017 klo 12.00–15.15 nuorten osallistumista ja vaikuttamista käsittelevän tapahtuman, jonka tavoitteena oli tuoda esiin erilaisia osallistumisen kanavia sekä järjestää kohtaamisia nuorten ja kuntapäätäjien välillä. Tapahtuman suunnitteluun ja toteutukseen osallistuivat muiden muassa Opetushallitus, Nuorisovaltuustojen liitto NuVa ry, Historian ja yhteiskuntaopin liitto HYOL ry sekä muutamat pääkaupunkiseudun koulut.

Tapahtuma oli suunnattu Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten yläkoululaisille ja lukiolaisille (n. 13–17-v.) sekä heidän opettajilleen. Ilmoittautumisessa etusijalla olivat ne koulut, jotka osallistuivat aktiivisesti tapahtuman suunnitteluun. Tapahtuma järjestettiin Säätytalolla Helsingissä ja siihen osallistui 141 koululaista, opiskelijaa ja opettajaa kahdeksasta eri koulusta Helsingistä, Espoosta ja Kauniaisista. Vantaalta ei yrityksistä huolimatta saatu mukaan yhtään koulua. Lisäksi tapahtumaan osallistui kaupunkien johtavia virkamiehiä (5 hlö) ja nuoria kaupunginvaltuutettuja (5 hlö).

Tapahtuman avasivat oikeusministeri Antti Häkkänen (videotervehdys) ja Justimusfilmsin Juho Nummela, Sami Harmaala ja Joose Kääriäinen. Avauksen jälkeen nuoret jakautuivat neljään eri työpajaan: 1) Näin viestisi menee perille, 2) Kohtaa päättäjä, 3) Kaikki vaikuttamisen keinot käyttöön!, ja 4) Kysy ministereiltä. Jokainen nuori osallistui iltapäivän aikana kahteen eri työpajaan. Ilmoittautumisen yhteydessä nuoria pyydettiin valitsemaan ne työpajat, joihin he mieluiten haluaisivat osallistua. Osassa työpajoja osallistujamäärä oli tilojen vuoksi rajoitettu, mutta osallistujat pyrittiin jakamaan työpajoihin heidän omien toiveidensa mukaisesti. Tapahtuma järjestettiin ensisijaisesti suomen kielellä, mutta puheenvuoroja oli mahdollista esittää myös ruotsiksi. Tarvittaessa olisi järjestetty myös viittomakielen tulkkaus (suomalainen viittomakieli).

Työpajojen sisältökuvaukset:

Työpaja 1: Näin viestisi menee perille (fasilitaattori: Jonna Kangasoja, Akordi Oy)
Miten keskustelen somessa vastuullisesti? Miten voin käyttää somea yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja mihin asioihin haluan vaikuttaa? Miten kerron asioista päätöksentekijöille, jotta minut otetaan tosissaan ja tulen kuulluksi? Entä kuinka päättäjien pitäisi viestiä nuorille? Työpajassa keskustellaan some-vaikuttamisesta ja vaihdetaan kokemuksia erilaisista some-ilmiöistä yhteiskunnallisen vaikuttamisen näkökulmasta. Keskustelut käydään ohjatusti pienryhmissä. Työpajassa mukana on YouTubesta tutuksi tulleen Justimusfilmsin kolmikko Juho Nummela, Sami Harmaala ja Joose Kääriäinen.

- Työpaja 2: Kohtaa päättäjä (fasilitaattori: Olli-Pekka Ahtiainen, Aretai Oy)
Haluatko kertoa mielipiteesi tai ideasi suoraan pääkaupunkiseudun päättäjille? Kuka päättää

sinua koskevista asioista – miten kaupunkien valmistelu ja päätöksenteko tapahtuvat? Tapaa Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten päättäjiä kasvotusten ja haasta heidät keskusteluun ajankohtaisista kysymyksistä. Keskusteluteemat valitaan ennakkokyselyn perusteella ja keskustelut käydään ohjatusti pienryhmissä. Kanssasi saman pöydän ääreen asettuvat mm. Helsingin apulaispormestarit Pia Pakarinen, Sanna Vesikansa, Anni Sinnemäki ja Nasima Razmyar, Kauniaisten kaupunginjohtaja Christoffer Masar, Vantaan apulaiskaupunginjohtaja Elina Lehto-Häggroth ja Espoon sivistystoimenjohtaja Aulis Pitkälä. Lisäksi keskusteluihin osallistuu nuoria kaupunginvaltuutettuja pääkaupunkiseudulta, mm. Simon Elo (SIN, Espoo), Eveliina Heinäluoma (SDP, Helsinki), Anna Rukko (KOK, Espoo), Binga Tupamäki (KOK, Kauniainen) ja Ekim Özdemir (VIHR, Espoo).

- Työpaja 3: Kaikki vaikuttamisen keinot käyttöön! (fasilitaattorit: Alekski Koivisto, Ainomaija Rajoo ja Joonas Paavilainen, Nuorisovaltuustojen liitto NuVa ry) Haluatko vaikuttaa? Tunnetko eri vaikuttamisen keinot ja kanavat? Työpajassa tutustutaan sekä virallisiin että epävirallisiin vaikuttamisen kanaviin, kuten kansalaisjärjestöihin ja kansanliikkeisiin, nuorisovaltuustoihin, oppilaskuntiin, poliittisiin puolueisiin, aloitepalveluihin, vapaaehtoistyöhön sekä kansalaisaktivismiin ja kulutusvalintoihin. Osallistujat etsivät konkreettisten tilannekuvausten kautta erilaisia tapoja vaikuttaa heitä koskettaviin asioihin.
- Työpaja 4: Kysy ministereiltä (fasilitaattorit: Mikaeli Langinvainio ja Toni Niiranen, Inforglobe Oy) Mitä haluaisit kysyä Suomen hallitukselta? Miten haluaisit muuttaa Suomea? Mitä terveisiä haluat lähettää hallituksen ministereille? Työpajassa työstetään kysymyksiä 27. marraskuuta järjestettävää Tulevaisuuden kyselytuntia varten. Tähän työpajaan osallistuneiden on mahdollista osallistua myös Tulevaisuuden kyselytuntiin.

Tapahtuman lopuksi kuultiin Kallion lukion opiskelijan Aatos Ketvelin esitys ”Suonemme Suomeamme” sekä käytiin loppudialogi paneelikeskustelun muodossa. Tapahtuman juonsivat Mikaeli Langinvainio ja Olli-Pekka Ahtiainen.

1.3 Helsinki 14.11.2017

Oikeusministeriö ja Saamelaiskäräjien Nuorisoneuvosto järjestivät 14.11.2017 klo 8.30–13.00 keskustelutilaisuuden, jonka teemana oli nuoret, saamen kieli ja kulttuuri tänään. Tilaisuuden ytimenä toimi saamelaisnuorten ja opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen välinen dialogi. Tilaisuuden tavoitteena oli lisätä osallistujien ymmärrystä muun muassa saamen kielen ja kulttuurin säilyttämisen ja elvyttämisen merkityksestä saamelaisnuorille, sekä saamen kielen opetukseen liittyvistä kysymyksistä kotiseutualueella ja sen ulkopuolella. Tavoitteena oli myös vahvistaa keskusteluyhteyttä ja luottamusta keskustelun osapuolten välillä sekä pohjustaa valmisteilla olevaan sovintokomissioon liittyviä kysymyksiä nuorten näkökulmasta.

Tilaisuus järjestettiin valtion juhlahuoneisto Smolnassa Helsingissä ja siihen osallistui 30 henkilöä, jotka edustivat Saamelaiskäräjiä ja sen Nuorisoneuvostoa, oikeusministeriötä, opetus- ja kulttuuriministeriötä, Suomen Saamelaisnuoret ry:tä, Lapsiasiavaltuutetun toimistoa, eduskunnan perustuslakivaliokuntaa ja sivistysvaliokuntaa, Ihmisoikeusliittoa ja Sitraa. Tilaisuuden fasilitoinnista

vastasivat Jonna Kangasoja ja Lasse Peltonen Akordi Oy:stä. Tilaisuuden kulkua monitoroi Janne Kareinen Sitrasta.

Tilaisuus käynnistyi Saamelaiskäräjien ja Nuorisoneuvoston sekä OM:n ja OKM:n edustajien yhteisellä valmistautumisella ministerin ja nuorten väliseen dialogiin. Tämän jälkeen myös muut osanottajat liittyivät mukaan ja fasilitaattorit kävivät läpi dialogin kulun. Varsinaiseen, tunnin kestäneeseen dialogiin osallistuivat opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen, viisi Nuorisoneuvoston edustajaa (Laura Pieski, Risten Mustonen, Niila Rahko, Leena Fofonoff ja Maria Mäkinen) ja Suomen Saamelaisnuoret ry:n edustaja (Petra Laiti) sekä Saamelaiskäräjien puheenjohtaja Tiina Sanila-Aikio, valtiosihteeri Paula Lehtomäki VNK:sta, johtaja Johanna Suurpää oikeusministeriöstä ja johtaja Jari Rajanen opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Dialogia ohjasivat Jonna Kangasoja ja Lasse Peltonen Akordi Oy:stä. Muut läsnäolijat seurasivat dialogia, mutteivät itse osallistuneet siihen. Dialogin jälkeen Saamelaiskäräjien ja Nuorisoneuvoston sekä oikeusministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön edustajat purkivat dialogin ja keskustelivat sen pohjalta jatkotoimista sekä viimeistelivät tilaisuudesta annetun yhteistiedotteen.

1.4 Tapahtumien suunnittelu, valmistelu ja fasilitointi

Oikeusministeriö toteutti kevennetyn tarjouskilpailun koskien demokratiatapahtumiensa dialogisten keskustelujen suunnittelua ja fasilitointia. Tarjouskilpailun perusteella sopimustoimittajaksi valittiin Akordi Oy, joka toteutti tapahtumien fasilitoinnit yhteistyössä alihankkijoidensa (Aretai Oy ja Inforglobe Oy) kanssa. Fasilitaattoritiimi osallistui kaikkien kolmen tapahtuman suunnitteluun ja valmisteluun yhdessä oikeusministeriön ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Fasilitaattoritiimi huolehti erityisesti tapahtumien teemojen fokuosoinnista ja osallistujien valmistamisesta dialogisiin keskusteluihin sekä keskustelujen fasilitoinnista itse tapahtumissa.

Pietarsaaren tapahtuman valmistelujen osalta fasilitaattorit olivat etukäteen puhelimitse yhteydessä tilaisuuden toivottuihin kohderyhmiin (yrittäjät, yrittäjäjärjestöjen edustajat), kutsuivat heitä henkilökohtaisesti mukaan tilaisuuteen sekä haastattelivat heitä dialogisten keskustelujen teemojen fokuosimiseksi.

Helsingin Nuoret mukana! -tapahtuman valmistelujen osalta fasilitaattoritiimi vastasi kolmen työpajan sisällöllisestä ja käytännön suunnittelusta, opettajille suunnatun oppituntimateriaalin valmistelusta sekä osallistujille lähetetyn ennakkokyselyn suunnittelusta, toteutuksesta ja tulosten analysoinnista. Ennakkokyselyn vastausten perusteella valittiin aiheet tapahtuman työpajoihin. Kysely tehtiin nimettömänä Inforgloben kyselytyökalulla ja siihen saatiin yhteensä 110 vastausta. Vastauskooste on nähtävillä osoitteessa <https://reports.inforglobe.com/nuoretmukana-1771100/index.html>.

Helsingin saamen kieltä ja kulttuuria koskeneen tapahtuman valmistelujen osalta fasilitaattoritiimi oli tiiviisti mukana dialogisten keskustelujen suunnittelussa heti alusta lähtien sekä vastasi erityisesti keskusteluteemojen fokuosoinnista sekä saamelaisnuorten ennakkosparrauksesta opetusministerin kanssa käytävään dialogiin. Fasilitaattorit haastattelivat jokaisen dialogiin osallistuvan nuoren ja valmensi heitä dialogiin osallistumisessa.

2. Hankkeen dialogitilaisuudet oppimisen ja dialogisten toimintatapojen kokeiluina – opetuksia

2.1 Pietarsaari 23.10. Elinvoimainen Pohjanmaa 100-vuotiaassa Suomessa

Mikä tilaisuudessa toimi?

Tilaisuus tuotti yhteistä ymmärrystä yrittäjyyden edellytyksistä Pietarsaaren alueella. Se toimi eräänlaisena hengennostatustilaisuutena yrittämisen teemoista, mikä sopi hyvin Suomi 100 – juhlavuoteen.

Tilaisuuden osallistujajoukko oli onnistuttu kokoamaan laajasti ja kattavasti. Laaja ja monipuolinen osallistujajoukko tuotti tunteen siitä, että kaikki asian kanssa työskentelevät ovat samassa tilassa ja mukana samassa keskustelussa. Aitoja ja vaikeita kysymyksiä saatiin nostettua ryhmäkeskusteluissa esiin. Paikalle tulleet osallistujat nostivat rohkeasti esiin itselleen läheisiä, vaikeitakin teemoja esim. eri kieliryhmien välisistä suhteista Pietarsaaren alueella.

Mitä olisi voitu tehdä paremmin?

Fasilitoitavan dialogitilaisuuden järjestelyt (osapuolet, teemat ym.) oli hankkeen aikataulusyistä jouduttu lukitsemaan prosessin varhaisessa vaiheessa. Fasilitaattorit olisi hyödyllistä tuoda mukaan valmisteluprosessissa jo aiemmassa vaiheessa.

Tilaisuus ei välttämättä vastannut osapuolten aitoon tarpeeseen, tai dialogin kohdentuminen uutta ymmärrystä vaativiin asioihin ei toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla. Tärkeisiin ryhmäkeskusteluissa nousseisiin teemoihin ei päästy syventymään riittävästi. Dialogitilaisuus olisi hyötynyt lisäajasta tai jatkotilaisuudesta, jossa esiin nousseita vaikeitakin kysymyksiä olisi päästy purkamaan rauhassa ja pohtimaan.

2.2 Nuoret mukana! –demokratiatapahtuma 26.10.2017, Säätytalo, Helsinki:

Tilaisuuden suunnitteluun osallistettiin oikeusministeriön demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikön johdolla ulkoisia fasilitaattoreita, opettajia, oppilaita, Opetushallitusta ja nuorten etujärjestöjä. Tapahtumakutsuja lähetettiin pääkaupunkiseudun yläasteille ja toisen asteen oppilaitoksille. Kutsu sisälsi opettajalle käsittelyvinkkejä opetukseen ja linkin Inforgloben toteuttamaan ennakkokyselyyn. Kyselyyn vastasi 110 nuorta Helsingistä, Espoosta, Vantaalta ja Kauniaisista. Vastauksista saatiin syötteitä päivän neljään työpajaan ja ne mahdollistivat dialogin ohjaamisen kollektiivisesti huomiota saaneisiin asioihin. Kyselyn tulokset lähetettiin myös tapahtumaan tulleille päättäjille nopeaksi pohjustukseksi nuorten esiin nostamista aiheista.

Mikä tilaisuudessa toimi?

Tilaisuuden tavoitteena oli tuoda esiin erilaisia osallistumisen kanavia sekä järjestää kohtaamisia nuorten ja kuntapäättäjien välillä. Tämä toteutui hyvin.

Tilaisuus päästä keskustelemaan päättäjien kanssa Säätytalolle oli nuorille kiinnostava ja motivoiva. Valitut teemat vaikuttivat nuoria kiinnostavilta. Mukana olleille päättäjille lyhyet teemoitut dialogit toimivat uudenlaisena kohtaamisen muotona nuorten kanssa ja saadun palautteen perusteella myös avasivat uusia näkökulmia heidän ajatteluunsa.

Kyselyn valmisteleva funktio toteutui hyvin tilaisuudessa. Tulevaisuuden kyselytunnille saatiin tuotettua rakentavat kysymykset.

Ennakkokysely hyödytti itse dialogia ainakin kahdella tavalla: 1) Ytimekkäät, informatiiviset ja oikeaan suuntaan ohjaavien alustusten tekemisessä. Oli helppoa perustella aihevalinnat osallistujien ennakkoon lausutuilla kannoilla – ja käsitellä dialogissa useimmille tärkeitä teemoja – eikä äänekkäimpien ja nopeimpien agendalle nostamia aihioita. 2) Itse dialogissa päästi nopeammin asiaan, kun yhteismitalliset asiat voitiin todeta ja alkaa luodata omien ja toisten mielipiteiden mahdollisia eroavaisuuksia keskiarvoihin nähden. Näin päästi nopeammin merkitykselliseen dialogiin.

Kouluille lähetty tukimateriaali omalta osaltaan tuki opettajia tapahtumaan valmistautumisessa sekä mahdollisessa asioiden jälkipohdinnassa. Tosin emme tiedä miten asioita jatkokäsiteltiin tai miten nuoret tapahtuman kokemuksiinsa kavereidensa kanssa pohtivat.

Tapahtumaan osallistuneet nuoret olivat erittäin kokeneita osallistavien menetelmien käyttäjiä. He olivat myös sisäistäneet dialogille olennaisen toisen kunnioittamisen tarpeen ja pääsivät fasilitoitun dialogin avulla työpajojen tavoitteisiin. Jouheasti etenevää ja toista kunnioittavaa dialogia oli ilo seurata.

Mitä olisi voitu tehdä paremmin?

Nuorten tilaisuudesta oli tehty hyvin suuri, mikä toisaalta antoi monelle nuorelle kokemuksen osallistumisesta hienossa tapahtumassa. Dialogien toteutumisen näkökulmasta tilaisuus olisi kuitenkin voinut toimia paremmin pienemmällä osallistujamäärällä ja kohdennettumilla kysymyksillä / tavoitteilla.

Dialogin ja kunnioittavan kanssakäymisen opetuksesta hyötyisivät todennäköisesti enemmän nuoret, joiden ympäristössä on epävakautta ja erilaisuutta. Niistä voidaan myös saada toisenlainen dialogi ja erilaiset viestit päättäjille. Tämän vuoksi nuorisodialogeja tulisi koota myös sosiaalisesti huonompisaisten alueiden kouluista.

Harmittavaa oli se, että päättäjillä oli mahdollisuus osallistua vain työpajaosuuteen ja näin heiltä jäi tapahtuma kokonaisuutena hyödyntämättä.

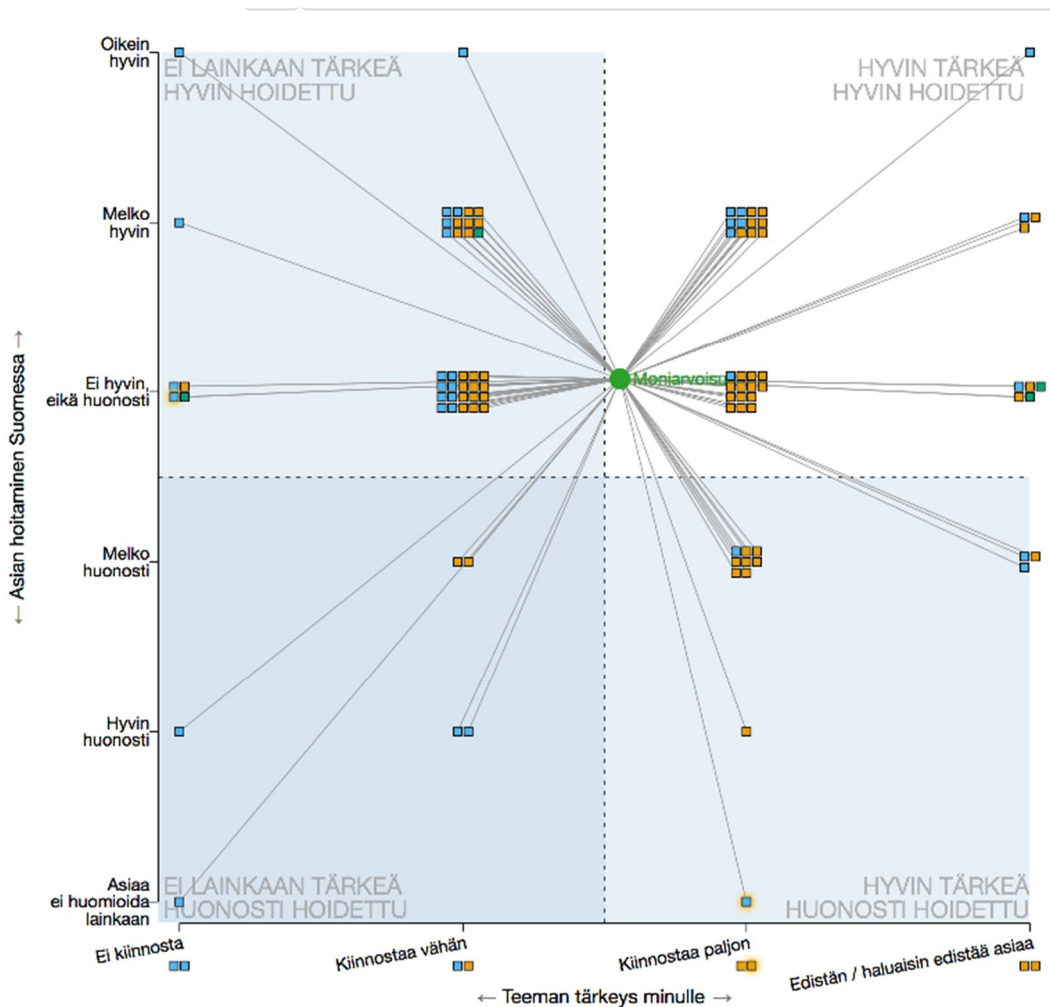
Työpajoista olisi voinut lähettää osallistujille ennakkomateriaalia, joka olisi varmaankin edesauttanut valmistumista työskentelyyn. Nyt virittäytyminen tapahtui tässä ja nyt- tilanteessa. Tämä koski erityisesti työpajoja 1 ja 2.

Kyselytyökalun hyödyntäminen dialogiosapuolten välisen keskinäisen ymmärryksen luomisessa

Nuoret mukana –dialogitapahtumassa toteutettiin Inforglobe oy:n Multiview-työkalulla ennakkokysely, johon vastasi 110 nuorta pääkaupunkiseudun neljän kunnan yläasteilta ja lukioista. Dialogin tukena olennaista ei ole itse työkalu, vaan osallistava prosessi joka mahdollistaa oikeat kysymyksenasettelut.

Työkaluun etukäteen jätetyt kommentit tavallaan avasivat dialogia virtuaalisesti jo ennen tapahtumaa. Työkalu mahdollisti myös interaktiivisen opetusmateriaalin koulukohtaiset lukujärjestykset huomioivan käytön.

Helsingin tilaisuuden ennakkokyselyssä (15 aihetta neljän teeman alle jaettuna) nousi esiin mm. kolme tärkeintä (oma elämänohjaus, opiskelupaikan hakeminen, äänestäminen), neljä vähiten tärkeää (kansalaistoiminta, mielenosoitukset, koulun oppilaskunta ja nuorisovaltuustot). Enemmistö vastaajista koki kolmen kärkiasian nykytilan Suomessa hyväksi. Nuorisotyöttömyyden hoitaminen arvioitiin heikoimmaksi – neutraalin ja ”Melko huonon” välille. Eniten hajontaa mielipiteissä oli monikulttuurisuuden (poikien osuus suurempi ääriarvioissa) ja eettisen kuluttamisen suhteen (kiinnostasi enemmän tyttöjä). Jakautuneimpien teemojen käsittely hyötyisi erityisesti ratkaisukeskeisestä dialogista ja toisen näkemyksiä ymmärtämään pyrkivästä kanssakäymisestä. Näiden löydösten esittämisen kautta saatiin nuoret nopeasti identifioimaan selkeästi kaksi yhteisesti tärkeimmiksi koettua teemaa (korkeakoulu-uudistus ja nuorisotyöttömyys), joista he dialogin kautta muokkasivat kaksi kysymystä Suomen hallituksen Tulevaisuuden kyselytunnille.

Kuva 1: Esimerkki näkemyserojen visualisoinnista moniarvoisuuden osalta (laatikot yksittäisiä vastaajia)

2.3 Helsinki 14.11. Nuoret, saamen kieli ja kulttuuri tänään

Saamelaisnuorten ja opetusministerin välisessä dialogissa hyvin olennainen asia oli dialogia edeltävä useamman kuukauden valmistautumisvaihe. Valmistautumisvaiheeseen kuuluivat dialogin osapuolten tunnistaminen ja kutsuttavien täsmentyminen, heidän sitoumuksensa saaminen dialogiin osallistumiselle, dialogin paikan valinta, matka- ja tilajärjestelyt, tarjoilut, osallistujien roolien sekä dialogin julkisuusasteen pohtiminen. Näiden seikkojen lisäksi tärkeimmiksi nousivat fasilitaattorin henkilökohtaiset yhteydenotot/ haastattelut kaikkien dialogin osallistuvien nuorten kanssa. Näiden puhelimitse ja kasvotusten tapahtuneiden keskustelujen avulla osapuolia autettiin orientoitumaan tulevaan tapaamiseen. Fasilitaattori tapasi oikeusministeriön saamelaisasioita valmistelevia virkamiehiä, jotka puolestaan tapasivat opetus- ja kulttuuriministeriön väkeä ja ministerin erityisavustajaa. Valmisteluvaiheessa Akordin fasilitaattori kartoitti osapuolten välisten suhteiden historiaa ja nykytilaa, dialogin tarvetta ja mahdollisuuksia.

Etukäteiskeskusteluissa tarkennettiin sisällöllisiä teemoja – mistä saamelaisnuorten pitäisi päästä puhumaan opetusministerin kanssa.

Akordin fasilitaattoreilla oli rooli dialogin avauspuheenvuorojen valmistelussa rohkaisijana, fokuksen löytämisen apuna, sekä välittömästi varsinaista dialogitilaisuutta edeltäneen lämmittelykeskustelun vetäjinä. Saamelaisnuoret ja ministeriöiden virkahenkilöt tapasivat toisena jo heti aamusta. Aamukahvin jälkeen aloitettiin työskentely kuvakorttien avulla. Kukin valitsi tunnelmaansa kuvaavan kuvan ja kertoi siitä muutamalla sanalla. Tämän jälkeen jatkettiin kolmen hengen pienryhmäkeskusteluihin, joissa pohdittiin sitä mitä kukin pitäisi tulevan dialogin suhteen onnistumisena. Tämä auttoi vähentämään nuorten osallistujien jännitystä ja synnyttämään ministeriöiden (OKM ja OM) viranhaltijoiden ja saamelaisnuorten välille keskusteluyhteyden ennen ministerin tapaamista. Kuusi dialogiin osallistuvaa nuorta oli valmistellut kukin 3 minuutin puheenvuoron, jossa kukin kertoi oman henkilökohtaisten kokemuksensa siitä miten saamelaisten kielelliset oikeudet toteutuvat Suomessa.

Nuoret käyttivät 3 minuutin tiimalasia kellotuksen apuvälineenä ja siirsivät sitä eteenpäin vuoron vaihtumisen merkiksi, jotta kaikki pääsivät kertomaan oman tarinansa ja silti aikaa jäi vielä keskustelulle. Ministeri ja valtiosihteeri käyttivät ensimmäiset puheenvuorot nuorten jälkeen. Ministeriöiden viranhaltijat ja Saamelaiskäräjien puheenjohtaja liittyivät omassa puheenvuoroissaan kukin nuorten esille tuomiin kokemuksiin ja niiden merkitykseen. Keskustelussa vallitsi kunnioittava ilmapiiri ja osapuolet ponnistelivat, jotta heti tilaisuuden jälkeen saatiin ulos yhdessä laadittu tiedote suomeksi ja kolmella saamenkielellä.

Mikä tilaisuudessa toimi?

Suomi100 dialogi-hanke pystyi vastaamaan tässä aitoon tarpeeseen – saamelaisnuorten tapaaminen opetusministerin kanssa oli ollut saamelaisilla toiveissa jo pitkään. Dialogille oli aidot edellytykset ja tarve. Dialogi oli uusi askel näiden osapuolten välisessä suhteessa. Dialogi oli uusi askel erityisesti osapuolten välisen vuorovaikutuksen jatkumolla.

Dialogin huolellinen valmistelu on olennaisen tärkeää dialogin onnistumisen kannalta. Se tuotti avoimen ilmapiirin ja hyvän tuloksen, josta kaikki osallistujat antoivat palautetta jo tilaisuuden kuluessa ja sen jälkeen. Koska aika ministerin kanssa oli hyvin rajallinen, tilaisuuteen rakennettiin ministerin tapaamista edeltävä rauhallinen keskustelumahdollisuus ja ministerin tapaamista seurannut lounaskeskustelu, jonka yhteydessä pystyttiin laatimaan tiedote.

Omaehtoisten 3 minuutin kertomusten merkitys oli olennaisen tärkeä ja palveli hyvin ymmärryksen syventymistä siitä, mitä kielelliset oikeudet saamelaisnuorille käytännössä tarkoittavat. Dialogin osapuolten välisten suhteiden erityislaatu huomioitiin dialogiprosessin suunnittelussa ja toteutuksessa. Nuorille osallistujille pystyttiin rakentamaan turvallinen tila keskustelulle.

Tilaisuuden tuloksena, valmisteluprosessin aikana alustavasti hahmoteltu ja heti dialogin jälkeen kirjoitettu ja kolmelle saamelaiskielelle käännetty tiedote oli hieno saavutus. Se toimi tilaisuuden välittömänä tuloksena. Oli hienoa, että kaikki dialogin osapuolet osallistuivat tasaveroisesti tiedotteen muotoilemiseen.

Mitä olisi voitu tehdä paremmin?

Dialogille oli varattu vain tunti aikaa. Aika oli hyvin rajallinen, ja se rajasi voimakkaasti sitä, mitä voitiin tuoda esiin itse dialogissa. Lyhyt aika aiheuttaa myös jännitystä ja stressiä keskustelijoissa. Aikaa dialogille olisi ollut hyvä varata esim. 2 tuntia. Toisaalta tässä tapauksessa tunninkin tapaaminen toimi hyvin, koska se oli huomioitu etukäteisvalmisteluissa.

3. Suosituksia

Dialogi on erityinen vuorovaikutuksen muoto. Sen soveltamiselle ja käyttämiselle tulee olla selvät perustelut ja riittävät edellytykset. Dialogi ei ole ihmelääke, tai 'yhdenkoon vuorovaikutusmenetelmä', joka sopii joka tilanteeseen. Dialogille ei ole aina edellytyksiä ja joskus joku muu vuorovaikutuksen muoto sopii tilanteeseen ja osallistujien tarpeeseen paremmin kuin dialogi ja silloin on parempi käyttää muita vuorovaikutuksen muotoja ja mahdollisesti yhdistää niitä dialogiin (ks. Alla kohta Kertaluonteiset tilaisuudet vs. dialogisten tilaisuuksien sarja)

Osallistumisen muotojen jatkumo julkista yhteistä harkintaa ja yhteistyötä edellyttävissä asioissa:

	Tiedon lisääminen ja kokoaminen	Konsultointi, kuuleminen	Neuvot ja suositukset	Yhteinen päätöksenteko	Yhteinen Toimeenpano
Tavoite	Parempi ymmärrys ratkaistavista ongelmista, huolenaiheiden listaaminen,	Palaute suunnitelmista ja ohjelmaluonnoksista poliittikalinjauksista, keskustelu toimintavaihtoehdoista	Sidosryhmien yhteiset suositukset esimerkiksi suunnitteluprosesseissa	Konsensuspäätökset yhdessä eri osapuolten kesken	Monen toimijan välinen sopimus yhteisestä toimeenpanosta
Esimerkki-prosessit	Tiedotustilaisuudet, Seminaarit, fokusryhmät	Työpajat, kuulemistilaisuudet, Yleisötilaisuudet, Dialogiprosessit	Politiikkadialogit, Työryhmät, neuvoantavat komiteat, yhteistyöryhmät	Fasilitoidut neuvottelut, sovitteluprosessit, neuvotellut lupaprosessit,	Strateginen suunnittelu, Kumppanuudet, sopimus pohjainen yhteistyö

Lähde: Orenstein, Moore, Sherry USEICR, suomennos ja muokkaus Akordi Oy

Tarve käydä juuri dialogia nousee yleensä ihmisten toiminnassa havaitusta tarpeesta lisätä ymmärrystä epäselvistä asioista. Dialogin keskiössä on jonkin tietyn asian/ilmiön merkitys, jota tutkitaan yksilöiden erilaisten kokemusten valossa. Dialogi tähtää ymmärryksen lisääntymiseen käsiteltävästä asiasta, toisista ihmisistä ja omasta itsestä.

Dialogisessa keskustelussa ollaan kiinnostuneita ihmisten kokemusten erilaisuudesta. Tämä nähdään mahdollisuutena oppia uutta. Dialogissa ei tähdätä asioiden ratkaisemiseen, päätöksiin tai samanmielisyyteen. Pelkästään ymmärryksen lisääntyminen on riittävä "tulos". Dialogissa pyritään maksimoimaan keskustelun tasa-arvoisuus ja yksilöiden ilmaisun vapaus sekä keskustelun vapaa eteneminen. Dialogin tarkoitus ei ole päätyä johonkin tiettyyn lopputulemaan, joka on sama kaikille osallistujille. Varsinaisen dialogin päätyttyä voidaan tietenkin keskustella siitä, miten esiin tulleet seikat vaikuttavat ihmisten toimintaan jatkossa.

Dialogin käynnistämistä pohtivan tulisi kysyä: millainen tilanne on kyseessä? Millaisia tarpeita osapuolilla on? Tarvitaanko nimenomaisesti ymmärryksen lisäämistä, erilaisten kokemusten esille saamista, vai onko osallistujien tarve ensi sijassa saada jollakulla olevaa tietoa, tai suunnitella ratkaisuja tai tehdä valintoja tai päätöksiä? Miksi ja ketä varten, kenen lähtökohdista ja kenen tarpeita palvelemaan dialogi järjestetään ja miten tämä näkyy valinnoissa (paikka, osallistujat, teemat jne.)? Ks. yllä oleva kaavio erilaisista osallistumisen muodoista julkista yhteistä harkintaa edellyttävissä asioissa.

3. 1 Dialogien valmistelu

Dialogisten keskusteluiden onnistuminen edellyttää tilaisuuksien huolellista valmistelua. Valmisteluvaiheen tavoitteena on löytää dialogeille teemat ja rakentaa tilaisuuksista aidosti merkityksellisiä kaikille osallistujille. Onnistunut dialogi edellyttää osallistavaa työtapaa, jossa dialogeihin osallistuvat tahot integroidaan mukaan tilaisuuksien valmisteluun. Lisäksi valmisteluvaiheessa tutustutetaan osallistujat dialogisten keskusteluiden "pelisääntöihin". Dialogit voivat olla myös ns. avoimia dialogeja, missä osallistujien kanssa lähdetään yhdessä tutkimaan ilmiöitä ja yhdessä määritellään teemat, joita sitten jatkodialogeissa työstetään.

Fasilitaattoreiden rooli

Useimmiten dialogeilla on hyvä olla nimetty vetäjä, fasilitaattori. Hän voi olla yksi dialogin osallistujista, silloin kuin kyseessä on tuttu ja dialogiin tottunut, pienehkö ryhmä. Suurryhmällä ja toisilleen kohtuullisen vieraiden ihmisten välisissä dialogeissa on hyvä olla ulkopuolinen fasilitaattori.

Ulkopuolinen fasilitaattori lisää luottamusta dialogien rakentamisessa ja vaikeissa vuorovaikutustilanteissa. Fasilitaattori auttaa rakentamaan turvallisen tilan dialogille. Fasilitaattori on dialogin avustaja, ei puheenjohtaja. Fasilitaattorin avulla osallistujat ovat pääosassa ja voivat keskittyä täysin itse dialogiin. Fasilitaattorin riippumattomuus on sitä tärkeämpää mitä enemmän jännitteitä dialogiin sisältyy. Riippumattomuuden näkökulmasta on tärkeä ymmärtää etukäteen kenen mandaatilla / tilauksesta / kustannuksella fasilitaattori toimii (kokoonkutsujan merkitys).

Mitä fasilitaattori tekee

- Fasilitaattori huolehtii keskustelun ilmapiiristä; rakentaa puitteet ja motivoi osallistujia hyvään vuorovaikutukseen.
- Fasilitaattori huolehtii, että kaikki tulevat kuulluksi ja pääsevät osallistumaan dialogiin.
- Fasilitaattori valitsee ja hyödyntää erilaisia tarkoituksien sopivia vuorovaikutuksen menetelmiä tilanteen mukaan

- Fasilitaattori selvittää osallistujille dialogin pelisäännöt ja etenemisen. Yhteisten pelisääntöjen rakentaminen vähentää tarvetta puuttua jatkuvasti dialogin kulkuun – esim. liian pitkiin puheenvuoroihin
- Fasilitaattori huolehtii ryhmän energiastasosta -

Dialogin aikana fasilitaattorit tukevat dialogin toteutumista:

- Fasilitaattorit huolehtivat, että jokaisella on tilaa kertoa omista kokemuksistaan. "Kuunnellaan tämä rauhassa."
- Fasilitaattorit edistävät liittymistä ohjaamalla osallistujat kiinnittämään huomiota eri puheenvuorojen välisiin yhteyksiin. "Miten tämä liittyy edellisiin?"
- Fasilitaattorit voivat näyttää esimerkkiä kertomalla, mitä heidän omassa mielessään liikkuu dialogin aikana. "Mitä tämä herättää teissä muissa?"
- Osallistujia autetaan pysähtymään jännitteiden äärelle, kuvaamaan tarkemmin niihin liittyviä kokemuksia ja tutkimaan niiden taustoja. "Kerro lisää. Kuunnellaan rauhassa eri kantoja."
- Fasilitaattorit ohjaavat osallistujia pohtimaan, mitä on jäänyt sanomatta tai miltä asiat näyttävät joidenkin muiden näkökulmista. "Mitä ei ole vielä tullut esiin?"
- Fasilitaattorit auttavat tutkimaan yhdessä, millä tavoin eri yksilöiden esiintuomat näkökulmat eroavat tai liittyvät toisiinsa. "Mistä olemme samaa mieltä? Missä ovat erot? Mitä uutta ymmärrämme?"

Kokoonkutsujan rooli

Dialogien kokoonkutsuminen on olennainen osa dialogiprosessia. Kokoonkutsujan rooli on olennaisen tärkeä dialogien onnistumisessa ja kutsuprosessin järjestämisessä. Kokoonkutsujasta riippuu se, miten uskottavana ja tärkeänä foorumina osallistujat dialogia pitävät.

Esimerkiksi oikeusministeriö pystyi toimimaan hyvin ja uskottavasti saamelaisnuorten ja opetusministerin välisen dialogin kokoonkutsujana, koska saamelaiset tunnistavat OM:n tahoksi, joka työskentelee saamelaisten perusoikeuksien puolesta.

Dialogin puitteet

Itse dialogien onnistumiselle hyvän valmistelun lisäksi tärkeää on toimivat puitteet:

Aika. Dialogin syntyminen edellyttää yleensä riittävästi aikaa ja kiireetöntä ilmapiiriä (harvoin onnistuu alle kahdessa tunnissa).

Paikka. Keskustelun olisi syytä tapahtua häiriöttömässä tilassa.

Asetelma. Ympyrään asetetut tuolit (ilman pöytää) korostavat dialogin edellyttämää tasa-arvoista asetelmaa ja mahdollistavat kaikkien osallistujien suorat katsekontaktit.

Suurryhmädialogit edellyttävät myös riittävää äänentoistoa.

Fläppipaperit yms. tarvikkeet edesauttavat työskentelyä.

Tarjoilut eivät ole dialogin kannalta välttämättömiä, mutta tämän hankkeen kaltaisissa tilaisuuksissa niillä voidaan merkittävästi auttaa osallistujia virittäytymään yhteiseen työskentelyyn

3.2 Dialogia tukevia toimintatapoja

Dialogin esimerkkikulku

Alussa tehdään lyhyt esittäytymiskierros dialogiin osallistuvista henkilöistä. Tämän jälkeen käydään läpi dialogin tarkoitus. Seuraavaksi käydään tiiviisti läpi muutama dialogia edistävä toimintatapa, joiden mukaan dialogissa on tarkoitus toimia. Dialogisia toimintatapoja on esitelty myös valmistelemissa haastatteluissa.

- Kokemuslähtöinen puhetapa. Ole kiinnostunut toisen näkemysten takana olevista kokemuksista ja puhu omista kokemuksistasi.
- Toisten ihmisten kokemusten kunnioittava kuunteleminen. Erottaa toisistaan kuunteleminen ja puhuminen.
- Aktiivinen liittyminen toisen puheen sisältöihin. Tämä on oman "tässä ja nyt" syntyvien ajatusten viestimistä toisille. "
- Toisten suora puhuttelu. Oma puhe pyritään suuntaamaan suoraan toisille osallistujille. Tämä tarkoittaa toisten ihmisten ja heidän kokemustensa puhuttelua.
- Yhteisen kielen luominen. Dialogissa yritetään välttää erikoissanastoa. Tämän sijaan pyritään luomaan yhteistä kieltä.
- Ristiriitaisten ja erilaisten näkökulmien työstäminen. Dialogissa ilmenevät ristiriidat otetaan vakavasti. Niitä tulee pitää keskeisinä oppimiskohtina. Usein aidosti uuden idean syntyä edeltää ristiriitoja osallistujien eri kokemusten välillä.
- Piiloon jääneitä näkökulmien ja kokemusten etsiminen.
- Eri näkökulmien yhteyksien ja niistä muodostuvien kokonaisuuksien tutkiminen.

Tilaisuuden puitteista ja ryhmän koosta riippuen pyritään järjestämään keskustelua pienemmissä ryhmissä. *Mikäli teemoja on useampia, niin kullekin teemalle voidaan muodostaa oma ryhmänsä.* Ryhmien jakaantuminen tehdään niin, että niiden kokoonpano olisi mahdollisimman heterogeeninen ja sisältäisi eri tahojen edustajia mahdollisimman monipuolisesti. Näiden keskustelujen pohjalta ryhmiä pyydetään nostamaan keskusteluista kolme ydinkohtaa/*ydinkohdat* yhteiseen dialogiin.

Seuraavassa vaiheessa dialogia viedään eteenpäin "akvaariotyöskentelyllä" jossa jokaisella osallistujalla on hetkiä, jolloin he saavat puhua ja vain kuunnella. Tämän työskentelyn kautta kaikkien ryhmien keskustelut tulevat yhteisiksi. Viimeisessä vaiheessa käydään yhteinen keskustelu, jossa tutkitaan dialogissa eri näkökulmista muodostunutta kokonaisuutta. Miten ymmärrys on lisääntynyt?

Mahdollisia käytettäviä menetelmiä

- Parikeskustelut, joita voidaan käyttää virittäytymisen apuna tai keskustelun syventämiseen.
- Pieniryhmädialogit, joissa voidaan pitää huoli, että kaikki osallistujat tulevat kiireettömästi kuulluksi
- Akvaariotyöskentely, jossa osallistujat saavat olla pienemmissä ryhmissä välillä puhujan ja välillä kuuntelijan roolissa.
- Ryhmän yhteinen dialogi, johon kaikki osallistujat ovat mukana.

- Kumuloituvat parikeskustelut, jossa puhuminen ja kuunteleminen erotetaan toisistaan sekä edesautetaan toisten puheen sisältöihin liittymistä.

Strukturoitu dialogi

Dialogien melko yksityiskohtainenkin strukturointi on hyvin olennainen tekijä dialogin onnistumiselle. Strukturointi tarkoittaa ajankäytön, fyysisen tilan ja työmuotojen huolellista etukäteissuunnittelua, selkeitä ohjeita ja menetelmät hallitsevaa taitavaa fasilitointia. Dialogi onnistuu kun varmistetaan, että puheaika tulee jaettua tasapuolisesti, kaikki pääsevät ääneen ja saavat ajatella vapaasti ja osallistua aidosti ja että kaikki olennaiset asiat saadaan esiin.

Avoim dialogi

Toisissa tilanteissa voi olla toimivampaa järjestää dialogi avoimen dialogin periaatteilla. Tällöin työskentelyä ei ole ennakkoon strukturoitu vaan se muotoutuu dialogin etenemisen myötä. Tämä edellyttää myös selkeää fasilitointia, niin että dialogi pysyy elävänä ja kaikki kokevat tasavertaiset mahdollisuudet osallistua.

Dialogien julkisuus

Dialogitilaisuuksien näkyvyyden ja niiden vaatiman turvallisuuden välillä on jännite, joka on huomioitava dialogeja järjestettäessä. Julkisuuden paine voi tehdä tilanteen turvattomaksi. Dialogin onnistumista vaikeuttaa, jos osallistujat puhuvat toistensa sijaan medialle ja laajalle yleisölle. Kysymys dialogien julkisuusasteesta tuli esiin Suomi100 dialogeissa, joissa haettiin tilaisuuden luonteen mukaan sopivaa julkisuusastetta.

Eryteisesti vaikeita ja traumaattisiakin asioita käsittelevät dialogit täytyy suojata julkisuudelta. Dialogit eivät välttämättä sovi laajaa näkyvyyttä tavoittelevan kampanjan toimintamuodoksi.

Suuryhmädialogien ohjaaminen

Haasteet

Kokemus vastuusta vähenee ja levottomuus lisääntyy

Alaryhmiä syntyy

Osa ihmisistä jää huomiotta

Mitä tehdä?

Luo tilanteeseen etukäteen pohdittu rakenne

Ole selkeä ja tarkka ohjeistuksissa

Osallistujien jakamista eri menetelmin ryhmiin

Pareittain puhuminen, akvaario, kumuloituva ryhmä

Hiljaisten huomioiminen:

”Olisi tärkeää kuulla kaikkien näkemykset asiasta”

Kaikkien kuulluksi tuleminen pareissa tai ryhmissä

3.3 Kertaluonteiset tilaisuudet vs. dialogisten tilaisuuksien sarja

Joidenkin teemojen käsittelyyn voidaan tarvita yksittäisten dialogitilaisuuksien sijaan dialogien sarjaa samoille osallistujille. Useamman tilaisuuden kuluessa tieto karttuu ryhmässä, ihmiset tulevat tutuiksi ja luottamuksen rakentaminen helpottuu. Asioihin voidaan palata eikä kaikkia kysymyksiä tai teemoja ole välttämätöntä käsitellä yhdessä ja samassa tilaisuudessa.

Viime kädessä dialogi tuottaa uudenlaisia tapoja hahmottaa suhdettaan käsiteltävään asiaan, toisiin ja omaan itseen. Tämä vaatii oman aikansa ja kypsymisensä. Tuloksena tapahtuvaa osallistujan sisäisen maailman uudelleenjärjestymistä ja osallistujien välisten suhteiden uudelleenmäärittymistä ei sinänsä voi 'siirtää', vaan se on aina luonteeltaan syvästi henkilökohtaista ja ainutkertaiseen kokemukseen kiinnittyvää.

Samojen osallistujien välisen dialogien sarjan rakentaminen mahdollistaa myös D+D "dialogi ja deliberaatio" -mallin (Kangasoja 2017, 34) hyödyntämisen niin, että ymmärrystä syventävästä dialogista voidaan luontevasti siirtyä kohti yhteistä harkintaa ja ratkaisujen etsimistä. Ks. alla oleva kaavio. Tämä on relevanttia silloin kun dialogin osapuolet ovat avaintoimijoita käsiteltävässä asiassa, kuten esimerkiksi asianomistajat paikallisyhteisöä jakavassa asiassa (esim. toiminnanharjoittaja ja paikalliset asukkaat ympäristökiistassa), tai ne tahot, joiden resurssit tai panos on välttämätön jonkin muutoksen aikaansaamisessa (esim. opetus- ja kulttuuriministeriö saamelaiden kielellisten oikeuksien toteutumisen suhteen.)

Yhteiskunnallinen yhteisötasoinen ryhmien tai toimijatahojen välinen dialogiprosessi voi vaihdella kestoltaan ja luonteeltaan suuresti. Akordilla ja Inforglobella on kokemusta viikkoja, kuukausia ja useita vuosia kestäneistä yhteiskunnallisista dialogi/sovittelu/neuvotteluprosesseista.

3.4 Ryhmien välinen yhteisötasoinen dialogiprosessi

Ryhmien välinen fasilitoitu dialogiprosessi koostuu usein alla kuvatuista vaiheista. Prosessi ei kuitenkaan välttämättä etene täysin lineaarisesti eikä kaikissa prosesseissa edetä kaikkiin vaiheisiin:

- Tilanteen kartoitus
- Osapuolten konsultaatiot (luottamukselliset haastattelut, joissa asiakysymykset, tarpeet ja osapuolten väliset suhteet saadaan esiin ja hahmotetaan ja arvioidaan onko edellytyksiä yhteiselle prosessille ja onko löydettävissä riittävästi yhteistä pohjaa, jotta dialogin onnistumiselle on edellytyksiä
- Osapuolten kutsuminen tilaisuuteen / prosessiin
- Osapuolten valmistautumisen avustaminen prosessin ja kohtaamisen agendan ja muotojen valinta
- Osapuolten ensikohtaaminen (dialogisessio)
- Kohtaaminen
- Yhteisen pohjan löytäminen

- Joskus myös dialogiryhmän tai -prosessin mandaatin tai tarkoituksen toteaminen / sopiminen
- Mahdolliset välikeskustelut
- Dialogiryhmän mahdollinen laajentaminen (usein osapuolten pyynnöstä)
- Yksilö tai pienryhmätapaamiset
- Osapuolten sisäiset tapaamiset
- Erilaiset laajemman osallistamisen tavat (dialogiryhmää laajemman ihmisjoukon näkemyksen tuominen prosessiin eri keinoin)
- Uudet dialogitapaamiset
- Jaetun analyysin ja syventyvän ymmärryksen vaihe
- Yhteinen ongelmanratkaisu
- Mahdollinen sopiminen/yhteisten suositusten/johtopäätösten tai päätösten tekeminen
- Mahdollisesti sovittujen toimenpiteiden toteuttaminen
- Seurantatapaamiset

3.5 Dialogi jännitteisissä tapauksissa

Jännitteisten tilanteiden purkaminen dialogin keinoin vaatii usein prosessiajattelua. Osapuolten oma halu ja motivaatio osallistua dialogiin on olennaista. Prosessissa osapuolten valinta on olennaista tehdä konsultaatiossa osapuolten kanssa. Jännitteisissä tapauksissa kaikkien osapuolten luottamusta nauttiva koollekutsuja on tärkeä. Samoin fasilitaattorin tulee nauttia kaikkien osapuolten luottamusta. Fasilitaattorin tulee olla sisäistänyt rooliinsa liittyvä asioihin ja tahoihin liittyvä neutraliteetti ja puolueettomuus. Fasilitaattori voi toimia roolissaan menestyksellisesti vain niin kauan kuin hänellä on kaikkien osapuolten hyväksyntä.

Jännitteisissä tapauksissa fasilitaattorilla tulee olla kokemusta jonkinlaisesta sovittelusta, sillä sovittelu on prosessina nimenomaisesti jännitteisen dialogin fasilitointia. Jännitteisessä dialogissa tärkeintä on ylläpitää psykologisesti riittävän turvallinen tila keskustelulle ja palauttaa se, vaikka turvallisuus välillä menetettäisiinkin. Jännitteiden käsittelyyn on useita eri malleja, tapoja ja koulukuntia, joilla niitä voidaan lähestyä. Inhimilliset lainalaisuudet kuitenkin pätevät aina.

Apuvälineiden ja menetelmien käyttäminen on hyödyllistä joissakin jännitteisissä tilanteissa. Inforgloben Multiview ohjelmisto on luotu kriisitilanteita ratkovan Crisis Management Initiative (CMI) tarpeisiin ja sitä on käytetty menestyksellisesti useissa dialogihankkeissa Lähi-idässä, Afrikassa ja Itä-Euroopassa. Työkalun kautta saadaan henkilöneutraalisti esiin eri ryhmien näkemykset ja löydetään muutamia vähäjännitteisimpiä aihealueita (win-win ja lose-lose asiat), joista dialogia ja luottamusta voidaan alkaa rakentamaan. Dialogin edetessä päästään vähitellen myös haastavampiin aiheisiin. Ajoittain osapuolten etäännyttäminen yhdessä käsiteltävistä asioista yhteiseen analyttisempään tarkasteluun helpottaa osapuolten välistä kommunikaatiota, ison kuvan hallintaa ja herättää usein osapuolten kiinnostusta toisten näkemyksiin eri tavalla kuin pelkän dialogin keinoin.

4. Muistilista dialogin valmistelijoille:

Tilanteen arviointi: Arvioi tarvitaanko dialogia vai sopiiko joku muu vuorovaikutuksen muoto paremmin osapuolten tilanteeseen ja tarpeisiin.

Valmistelu. Listaa etukäteen asiat, joista on tarpeen puhua. Pyydä muita osapuolia tekemään samoin. Virittäydy tapaamisen aiheisiin ja ihmisiin ennen tapaamisen alkua.

Aika ja paikka Hyvän dialogin syntyminen edellyttää yleensä riittävästi aikaa ja kiireetöntä ilmapiiriä. Tapaamisen olisi syytä tapahtua häiriöttömässä tilassa.

Asetelma. Ympyrään asetetut tuolit korostavat dialogin tasa-arvoista asetelmaa ja mahdollistavat kaikkien osallistujien suorat katsekontaktit.

Aloitus. Tapaaminen kannattaa käynnistää puhumalla odotuksista ja dialogia tukevista toimintatavoista. Käsiteltävistä asioista voidaan tehdä lista kaikkien nähtäville. "Mitä te odotatte?", "Kuullaan aluksi kaikkia, pohditaan yhdessä ja sitten mietitään, mitä tehdään."

Kuuntelu. Kuullaan aluksi rauhassa eri kantoja. Ei kannata keskeyttää, eikä korjata. "Miltä tilanne teistä vaikuttaa? Mikä on teille tärkeää?"

Liittyminen Pohdiskeleva puhetyyli. Käytä yleiskieltä, vältä tulkintoja. Huomioi myönteiset seikat! "Minä olen huomannut, miettinyt..." "Mitä te ajattelette näistä havainnoista ja pohdinnoista?"

Erottakaa pohdinta ja päätökset. Pohditaan aluksi rauhassa, sitten vasta päätetään miten toimitaan yhdessä. "Jutellaan vielä hetki ennen kuin mennään päätöksiin."

Konkreettiset jatkotoimet. Kuka tekee mitä? Milloin asiaan palataan? Kirjataan ylös sovitut asiat kaikille mukaan. Lopuksi voi arvioida yhdessä tapaamista. "Millainen tämä tapaaminen oli teille?"

5. Lopuksi: Dialogi tukee päätöksentekoa – jos ne pidetään erillään!

Yhteiskuntamme monimutkaisten *asioiden* – kuten rakenteelliseen työttömyyden, energiaratkaisujen tai terveyspalveluiden järjestämisen – ymmärtämiseen vaaditaan erilaisten näkökulmien yhdistämistä. Tarvitaan paikkoja, joissa päättäjät, viranomaiset, asiantuntijat ja tavalliset kansalaiset voivat kohdata toisensa ja tutkia ilmiöiden syitä ja seurauksia. Tarvitaan aikaa, jotta keskustelut voivat aidosti syventyä ja synnyttää uusia luovia ideoita. Tarvitaan taitoja viedä dialogia eteenpäin silloinkin, kun ymmärrys ajautuu umpikujaan ja jännitteet muuttuvat tukaliksi. Ilman oikeanlaisia paikkoja, riittävää aikaa ja tarvittavia taitoja dialoogeista tulee pahimmillaan näytösluonteista nukketeatteria. Jos haluamme kunnollista dialogia, meidän on suhtauduttava vakavasti näihin reunaehtoihin.

Hyvien päätösten aikaansaaminen edellyttää myös, että ymmärrämme kunnolla *toisia* ihmisryhmiä ja yksilöitä, etenkin niitä ihmisiä, joiden elämämpiiri eroaa omastamme. Toisten ihmisten kokemusmaailmoihin ei ole oikotietä. Dialogin avulla voimme kuitenkin alkaa käsittää, mikä on eri ihmisille tavoiteltavaa ja arvokasta, mutta myös, mikä on heidän kannaltaan uhkaavaa ja haitallista. Dialogiset keskustelut voivat myös lisätä ihmisten ymmärrystä omasta *itsestään*. Parhaimmillaan dialogi johtaa kaikkien siihen osallistuvien ihmisten yhteiseen oppimiseen. Silloin ainekset hyvien ja luovien päätösten aikaansaamiseksi alkavat olla kasassa.

Dialogin ja päätöksenteon suhteeseen liittyy paradoksilta vaikuttava periaate: Jotta dialogi voisi toimia hyvin päätöksenteon tukena, niin nämä on erotettava toisistaan selvästi. Päätöksenteko tuo aina mukanaan pyrkimyksiä vaikuttaa toisiin ja keskustelun lopputulokseen. Pahimmillaan tällaiset pyrkimykset tuhoavat ymmärrykseen tähtäävän dialogin. Dialogiset keskustelut on siis syytä erottaa

huolellisesti varsinaisista päätöksentekotilanteista. Näin dialogit säilyvät ymmärryksen syventämisen foorumeina, ja päätöksenteko pysyy selkeänä.

Voidaankin väittää, että dialogissa on kyse pitkäjännitteisestä tehokkuudesta. Kannattaa panostaa hyviä päätöksiä synnyttävän maaperän muovaamiseen. Se maksaa itsensä takaisin – monin tavoin, monin verroin.

LÄHTEET

Dialoginen johtaminen ja vallankäyttö (Kai Alhanen, Tiina Soini ja Marko Kangas)

Dialogilla parempia päätöksiä (Kai Alhanen, Oikeusministeriön Suomi100-blogi 9.11.2017).

Kangasoja, Jonna (2017). Retooling Planning - Towards Trading Zone Capabilities (väitöskirja) Aalto-yliopisto Insinööritieteiden korkeakoulu.
<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/28900>